

VÄRLDENS MEST DYNAMISKA OMRÅDE

OLOF EHRENKRONA

Aldrig någonsin i historien har så många människor under en så kort tidsrymd gått från fattigdom och umbäranden till ett liv i relativt välstånd. Nog har Västerlandet en hel del att lära av Det Asiatiska Undret.

Till mänsklighetens allra märkligaste prestationer hör utan tvivel Ostasiens ekonomiska uppsving efter andra världskriget, en utveckling från Java i Söder till Hokkaido i norr som innefattar uppemot en miljard människor eller en femtedel av jordens befolkning. Den geografiska omfattningen, mängden berörda människor och den korta tidsperioden under vilken omvandlingen sker gör det svårt att finna någon riktigt bra historisk motsvarighet. Motsvarande process i Europa och USA tog ett sekel, rörde betydligt färre och skedde inom en homogen kulturkrets. Mycket har visserligen skrivits om vad som skilde Frankrike, Storbritannien, Tyskland och USA åt, av forskare som har sökt de drivande orsakerna bakom industrialisering och ekonomisk tillväxt. Men det handlar ändå

OLOF EHRENKRONA är författare och arbetade tidigare som planeringschef i Statsrådsberedningen.

om ganska begränsade olikheter i ett väsentligen gemensamt politiskt, religiöst, kulturellt och intellektuellt mönster. I Ostasien är dessa skillnader klart större. Länder som Indonesien, Japan, Kina och Thailand företräder en artrikedom bland mänskliga kulturer som den euroamerikanska hemisfären inte kan mäta sig med.

Undvika vissa handlingsmönster

Ändå är de alla på väg att lyckas – somliga har redan gjort det – att genomgå den stora förvandlingen från fattiga bondesamhällen till välmående nationer i IT-ålderns era. Förmodligen är människans samhällen så lyckligt lottade att det finns många parallella vägar till framgång. Hemligheten ligger kanske inte så mycket i den unika och exakt avvägda kombinationen av tillväxtbefrämjande åtgärder, som i att undvika det fätal handlingsmönster som hindrar ett land att utveckla sitt välstånd.

Att spärra in de företagsamma människorna, skjuta dem eller stjäla frukterna av deras arbete är den verkliga patentlösningen för en härskande elit som vill befästa sitt lands ställning som u-land. En annan säker metod är att tillåta korrup­tion och att låta bli att etablera en stabil rättsordning. En tredje är att vansköta sina makroekonomiska förhållanden och låta inflationen förstöra förutsättningarna för sparande och långsiktiga investeringar. Men avhåller sig den härskande eliten från sådant och varsamt kryssar mellan de två ytterligheterna frihet och disciplin, bör den ha goda utsikter att få se landet och befolkningen blomstra.

Finns ingen sanning

Hur mycket frihet och hur mycket ordning och disciplin bör då tillåtas för att säkra en hög och stabil ekonomisk tillväxt?

Sanningen är förmodligen att den lämpliga avvägningen sammanhänger med så många andra faktorer att det inte finns någon sanning. I Europa representerar exempelvis den tyska industrialiseringen en mer disciplinorienterad process än den engelska. Möjligen har det viss betydelse för vilken strategi som blir mest framgångsrik om utvecklingen sker under en period, då entreprenörsvinsterna framförallt kommer från egna innovationer – England under 1700-talet – eller från en framgångsrik ny tillämpning av uppfinningsrikedom – Tyskland under 1800-talet.

I än högre grad än Europa står emel-

lertid de asiatiska ekonomierna i ost och sydost för variationsrikedom när det gäller frihetliga eller disciplinära utvecklingsmodeller. Japans industrialisering – både på 1800-talet och återuppbyggnaden efter andra världskriget – liknar mycket den tyska med sin kombination av politiska liberaliseringar – inte minst på skatteområdet – och ett starkt synligt och osynligt regelverk på arbetsmarknaden. En frihetlig entreprenörsekonomi finns paradoxalt nog i Kina – det vill säga i de ekonomiska frizonerna.

Förmodligen därför att kommunismen saknar civiliserade metoder att styra den ekonomiska utvecklingen.

Fabulös utveckling

Endera skjuter man profitörerna eller också gör man ingenting alls utan låter den osynliga handen styra. Det något egenartade resultatet har blivit att det kommunistiska Kina inom sina gränser har områden, där det är lika långt till proletariats diktatur som det är nära till kapitallets.

Icke desto mindre är det en fabulös utveckling som pågår. Japan är självfallet giganten i området. Men, medan det finns tecken på att Japans ekonomi nu drar sig ned mot en långsiktig tillväxttakt jämförbar med de andra rikaste länderna i OECD, talar en hel del för att den stora drivkraften i regionen framöver blir utvecklingen i Kinas kustområden.

Och andra länder följer efter. Ett utmärkt exempel på Vietnam. I Saigon, där det amerikanska inflytandet tycks lika

starkt idag som för tjugo år sedan, frågar sig besökaren vem som vann kriget. Och i Hanoi, som får en allt mer kapitalistisk prägel för varje dag, frågar han sig vad de egentligen slogs för?

Framtida stormakt

Den traditionella motsättningen mellan Vietnam och Kina har dessutom fått till följd att taiwaneserna har blivit de ledande investerarna i Vietnam.

Indonesien tillhör också den nya generation tillväxtländer och spås med sina 180 miljoner invånare, strategiskt bosatta mellan Australien, Filippinerna, Sydkina och Indien, en roll som framtida ekonomisk stormakt i området.

Norr därom – och något före – genomgår Malaysia en snabb modernisering i sin strävan att hinna i kapp ärkerivalen Singapore. Thailand tillhör också de snabbväxande ekonomierna. Och nu riktar alltfler sina blickar mot Indien, som efter en period av avreglering, med sitt relativt sett stabila regelsystem och tack vare engelskans ställning uppfattas som ett mindre riskfyllt placeringsalternativ än Kina.

Stabilt regelsystem

Även om skillnaderna uppenbarligen kan vara stora mellan länderna finns dock några gemensamma drag som är nödvändiga för att ett u-land skall klara omvandlingen till modern industrialiserad nation. Regelsystemet måste vara stabilt och främja risktagande och entreprenörskap. Det måste också råda stabila

makroekonomiska förhållanden som gynnar privat sparande.

I och för sig finns inget sensationellt däri, men det är ändå en viktig observation att de asiatiska framgångsexemplen bekräftar detta. Dels därför att politiker i alla länder med jämna mellanrum måste påminnas om dessa elementära levnadsregler för en statsledning. Dels därför att andra utvecklingsländer – i-länder också för den delen – ser att det går att resa sig ur fattigdomen med en rationell politik.

Felaktiga föreställningar

Länderna i Ostasien har redan visat att sextioalets och sjuttioalets pessimism, som odlades av Rom-klubben och varmt omhulldades i FN-korridorerna, byggde på felaktiga föreställningar om utvecklingen som en linjär process och på att det fanns en mer eller mindre evig nationernas hierarki.

Men den verkliga innebörden av det asiatiska undret är raka motsatsen. Aldrig någonsin i historien har så många människor under en så kort tidsrymd gått från fattigdom och umbäranden till ett liv i relativt välstånd som under de senaste trettio åren. Och om inte alla tecken slår fel kommer denna utveckling att fortsätta i en allt snabbare takt en bra bit in i nästa århundrade.

Tredje ståndpunkt

I den mån det finns en oro för framtiden handlar den om hur det kommunistiska Kina skall klara omvandlingen. I grunden är ett liberalt ekonomiskt system ofören-

ligt med ett totalitärt. Det gäller i Asien lika väl som i Europa. Tendenser finns att försöka etablera ett slags tredje ståndpunkt i debatten byggd på en konsekvent genomförd ekonomisk liberalisering men under en förhållandevis auktoritär politisk ledning – jfr Singapore – åtminstone med våra mått mätt.

Motivet som anförs är att asiatiska länder med andra traditioner och med en annan syn på de små kollektivens – familjens och släktens – roll bör akta sig för att i allt för hög grad låta sig influeras av västerländska hedonistiska föreställningar.

Skym fragmentisering

Tankegången går igen i den kluvna inställningen till den kinesiska utvecklingen. Å ena sidan inser man självfallet bristerna i ett totalitärt system. Å andra sidan betraktas kommunistpartiet som en stabiliserande och enande faktor. Vad man skyr mest är ett fragmenterat Kina som upplöses inifrån.

I takt med det ökade självmedvetandet som följer i den ekonomiska utvecklingens spår är det således nog klokt att förbereda sig på att det förr eller senare kommer en rejäl asiatisk reaktion mot det västerländska och en vilja att söka sig tillbaka till gamla rötter och livsmönster.

Japan gick efter andra världskriget i spetsen för en osannolikt långtgående anpassning till västerlandet. Detsamma gäller också Kina. Européerna har ju inte

bara exporterat rättssystem, rösträtt och marknadshushållning utan även kommunism.

Trevande samarbete

Samtidigt är det svårt att just nu se vem som skulle ta ledningen i en sådan jakt på en gemensam identitet. Kina är stort och rädslan för kinesisk dominans utbredd. Detsamma gäller för Japan, vars tidigare försök i branschen fortfarande finns i gott minne hos grannländerna.

Samarbetet mellan de ostasiatiska länderna är alltjämt trevande. Samtidigt känns tredelningen Europa-Nordamerika-Ostasien på något sätt tydligare där än hos oss och i USA.

Hur signifikant denna uppdelning verkligen blir i framtiden hänger på hur Japan och Kina och relationerna dem emellan utvecklas. Japanerna tycks vara beredda att spela en mer aktiv roll i den internationella politiken, men de steg som tas är ännu så länge små. Kina är mer inåtvänt än någonsin, fullt upptaget med att hantera den ekonomiska revolutionen och återtagandet av Hongkong.

Efter Berlinmurens fall har vi i Väst förlorat en del av intresset som fanns för Ostasien under 1980-talet. Men även om det skulle gå aldrig så bra i Öst- och Centraleuropa under de närmaste åren, kommer ingen region att kunna överträffa den utveckling som pågår som bäst i världens folktätaste och mest dynamiska område.